

Täysistunto

Torstai 13.10.2016 klo 15.59—18.24

9. Lakialoite laiksi transseksuaalin sukupuolen vahvistamisesta annetun lain 1 §:n muuttamisesta

Lakialoite LA 43/2016 vp Silvia Modig vas ym.

Lähetekeskustelu

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 9. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään lakivaliokuntaan.

Keskustelu

17.36 **Silvia Modig vas** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Tämä lakialoite koskee siis lakia transseksuaalin sukupuolen vahvistamisesta. Tässä lakialoitteessa ehdotetaan tämän niin kutsutun translain muutosta yhdeltä osin. Se esittää, että jatkossa lisääntymiskyvyttömyys ei olisi enää vaatimuksena, jotta henkilö voi vahvistaa juridisen sukupuolensa. Aloite korjaa translakia yhdeltä osin — se poistaa vain tämän yhden selvän ja räikeän ihmisoikeusloukkauksen — mutta tämä toivottava muutos ei muuta sitä tosiasiaa, että koko translaki vaatii uudistamista siten, että ihmisen itsemääräämisoikeus toteutuu.

Transsukupuolisuudessa on kyse sukupuoliristiriidasta, jossa henkilö ei koe hänelle syntymässä määritellyä sukupuolta oikeaksi. Juridisella vahvistamisella tarkoitetaan henkilötodistuksen sukupuolimerkinnän muuttamista henkilön sukupuoli-identiteettiä vastaavaksi. Nykytilanteessa tämä vaatii pitkän lääketieteellisen arvioinnin sekä lisääntymiskyvyttömyyden, täysi-ikäisyyden ja melko kummallisen vaatimuksen stereotyyppisen sukupuoliroolin täyttymisestä. Translaki nykyisellään asettaa sukupuolen vahvistamiselle ja korjaamiselle ihmisoikeuksia loukkaavia ehtoja.

Nykyisen lainsäädännön mukaan lääketieteellinen ja juridinen sukupuolen korjaaminen linkitetään yhteen väärällä tavalla. Sukupuolen korjaamiseen liittyy sekä juridinen että lääketieteellinen puoli, mutta lainsäätäjän tehtävä ei ole pakottaa ketään lääketieteelliseen prosessiin vastoin hänen tahtoaan, kuten tilanne on nyt. Jotta voi juridisesti saada sukupuolensa vahvistettua vastaamaan henkilön itsensä kokemaa, alistetaan henkilö pitkään lääketieteelliseen prosessiin, jossa arvioidaan hänen sukupuolikokemuksensa. Käytännössä siis joku muu kuin henkilö itse päättää siitä, mikä on hänen kokemansa sukupuoli.

Arvoisa puhemies! Tasa-arvoisen avioliittolain liitännäislakien myötä vaatimus naimattomuudesta poistui translain vaatimuksista, ja se on hyvä muutos. Edelleen tarvitaan kuitenkin kokonaisuudistusta, jonka tulee perustua ihmisen itsemääräämisoikeuteen. Juridinen sukupuoli tulee voida vahvistaa omalla ilmoituksella. Näin toimitaan useassa Euroopan maassa. Juridisen sukupuolen vahvistamisen ehdoksi ei saa asettaa lisääntymiskyvyttömyyttä eikä mitään lääketieteellistä hoitoa, toimenpidettä tai diagnoosia. Ehdoksi ei

Pöytäkirjan asiakohta PTK 100/2016 vp

myöskään saa asettaa terveydenhoito henkilöstön tai muun kolmannen osapuolen lausuntoa. Jokainen meistä päättää itse omasta ruumiistaan ja itse omasta identiteetistään. Se on jokaisen ihmisen oikeus, ja sen tulee olla jokaisen ihmisen oma päätös.

Se, että Suomen lainsäädäntö vaatii tietyn ihmisryhmän sterilisoimista, on kaikuja synkiltä ajoilta, ja on aivan käsittämätöntä, että tällainen ihmisoikeusloukkaus edelleen Suomen laista löytyy. Suomea on asiasta huomautettu toistuvasti: muun muassa YK:n kidutuksen vastainen raportoiija on vaatinut Suomea korjaamaan lainsäädäntöä tältä osin, ja myös Euroopan neuvoston ihmisoikeusvaltuutettu on asiasta huomauttanut. Ei ole oikein, että johtuen ihmisen sukupuoli-identiteetistä hänet pakotetaan sterilisaatioon.

Tätä lakialoitetta oli työstämässä joukko kansanedustajia yli puoluerajojen — kiitos heille — ja sen allekirjoitti 84 kansanedustajaa. Toivon, että valiokunta ottaisi aloitteen käsiteltäväkseen ja toisi sen saliin, jotta eduskunta pääsee asiasta äänestämään. Toivon, että valiokunta tarkastelee kysymystä ihmisoikeuksien ja yhdenvertaisuuden näkökulmasta, ja uskon, että jos näin tehdään, päätty valiokunta kannattamaan lakialoitteessa esitettyä muutosta. Kyse on räikeästä ihmisoikeusloukkauksesta ja transihmisten oikeuksien polkemisesta. Kysymys on hyvin yksinkertainen, ja toivon, että jokainen kansanedustaja vastaa itse itselleen kysymykseen: onko oikein, että Suomen laissa määrätään tietty ihmisryhmä sterilisoitavaksi? — Kiitos.

17.40 Sanna Marin sd: Arvoisa puhemies! Edustaja Modigin jättämä, lukuisten muiden kansanedustajien allekirjoittama lakialoite transsukupuolisen sukupuolen vahvistamisesta annetun lain 1 §:n muuttamisesta on tärkeä. Lakialoitteessa esitetään, että lakiin nykyisellään sisältyvä lisääntymiskyvyttömyysvaatimus poistetaan translaista. Vaikka asia voi joidenkin kansanedustajien ja kansalaisten näkökulmasta vaikuttaa pieneltä, on kyse ihmisoikeuksien toteutumisen kannalta merkittävästä ja välttämättömästä muutoksesta.

SDP on ollut aktiivinen kysymyksessä, ja translain muutosta valmisteltiin edellisellä hallituskaudella silloisen peruspalveluministerin Susanna Huovisen johdolla. Puollamme lakialoitetta sekä myös translain kokonaisvaltaisempaa tarkastelua. Jätimme asiasta myös kirjallisen kysymyksen hallitukselle noin vuosi sitten yhdessä edustaja Nurmisen, Razmyarin ja Räsänen kanssa, ja valitettavasti on käynyt selväksi, ettei istuva hallitus ole asiaa valmis korjaamaan. Siksi nyt tehty lakialoite on tarpeellinen, ja toivon, että se saa valiokunnassa asianmukaisen käsittelyn.

Eduskunta hyväksyi viime keväänä tasa-arvoisen avioliittolain edellyttämiä lakimuutoksia, niin sanottuja liitännäislakeja. Tämän käsittelyn yhteydessä translaista poistettiin muun muassa vaatimus henkilön naimattomuudesta ehtona korjatun sukupuolen vahvistamiselle. Tämä muutos on hyvä, mutta se ei riitä. Nyt translaki on muutettava myös muilta osin ihmisoikeuksia kunnioittavaksi. Laki sisältää nykyisellään perus- ja ihmisoikeuksia loukkaavia kohtia, joista vaatimus sukupuoltaan korjaavan lisääntymiskyvyttömyydestä eli sterilisaatiosta on kaikkein ongelmallisimman. Tähän asiaan myös lakivaliokunta kiinnitti huomiota tasa-arvoisen avioliittolain liitännäislakeja käsitellessä mietinnössään. Sosiaali- ja terveysministeriön asiaa käsitellyt työryhmä on esittänyt translain muuttamista jo toukokuussa 2015.

Translain perus- ja ihmisoikeuksiin liittyviin epäkohtiin ovat kiinnittäneet huomiota myös Euroopan neuvoston ihmisoikeusvaltuutettu sekä YK:n kidutuksen ja muun julman, epäinhimillisen ja halventavan kohtelun tai rangaistuksen erityisraportoiija. Lisäksi yli sa-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 100/2016 vp

taa maata ja kymmentä miljoonaa lääkäriä edustava Maailman lääkäriliitto lausui yleiskouksessaan Moskovassa vuonna 2015, ettei transsukupuolisuus ole sairaus tai häiriö ja että jokaisella on oikeus määrittää oma sukupuolensa. Lähes 60 kansallista lääkäriliittoa sitoutui lopettamaan käyttäytymistä muokkaavat toimet ja pakkohoidot. Suomi edellyttää sukupuoltaan korjaavilta muun muassa sterilisaatiota sekä psykiatrista diagnoosia transsukupuolisuudesta.

Translaki pitäisikin avata kokonaisuudessaan, ja lain uudistamisen lähtökohtana tulisi olla sukupuoltaan korjaavan itsemääräämisoikeus. Tämä vaatisi kuitenkin asianmukaisen valmistelun, ja toivottavasti asia saadaan seuraavan hallituksen työlialle, kun tämä nykyinen hallitus ei valitettavasti sitä ole valmis listalleen ottamaan. Nyt lähetekeskustelussa oleva lakialoite käsittelee vain lisääntymiskyvyttömyysvaatimuksen poistamista nykylais-
ta.

Julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Lisääntymiskyvyttömyysvaatimus ei ole sopusoinnussa Euroopan ihmisoikeussopimuksen ja maamme muiden kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden kanssa. Kuten lakialoitteen perusteluissakin todetaan, transhenkilöiden oikeus perus- ja ihmisoikeuksina turvattuihin henkilökohtaiseen koskemattomuuteen ja yksityiselämän suojaan edellyttää, että lisääntymiskyvyttömyysvaatimus poistetaan translaista.

17.44 Sari Tanus kd: Arvoisa herra puhemies! Ihminen on fyysinen, psyykinen, sosiaalinen, henkinen ja hengellinen kokonaisuus. Tähän liittyen ihminen on joko mies tai nainen, tyttö tai poika. Tästä poikkeamat ovat hyvin, hyvin harvinaisia, vain muutamia yksittäisiä vauvoja vuosittain syntyy, muutamia yksittäisiä, joista ei heti voida varmuudella sanoa, kumpaan sukupuoleen tämä ihminen kuuluu. Sen sijaan erilaisiin identiteettivähemmistöihin kuuluvia valtakunnassa on. Näihin kuuluvat myös he, jotka syystä tai toisesta mieltävät, että heidän kehonsa on muu kuin mitä heidän mielensä kertoo.

Tähän liittyen olisi erittäin, erittäin tärkeää pysähtyä hyvän ajan kanssa miettimään, mistä tämä johtuu, mistä juontavat tällaiset tuntemukset. "On syntynyt väärään sukupuoleen" on aivan liian yksinkertainen ja kevyt toteamus. Mikä on oikeudellinen sukupuoli? Mikä on juridinen sukupuoli? Tämä on taas yksi uusi määritelmä, jota pyritään tuomaan tähän valtakuntaan. Meillä on ollut viime aikoina — ja näyttää, että edessäkin on — kokonainen vyöry käsitteitä, joiden sisältöä pyritään muuttamaan ja osaa vielä hyvin vaivihkaa, salaa. Avioliitto: mies ja nainen — näin se on aina ymmärretty. Sukupuoli: mies tai nainen — näin se on ymmärretty. Kuinka moni vanhempi tietää, että nyt jo kouluihin ollaan annettu ohjeistusta, että sukupuolia on jos kuinka monta tai että se on jatkumo?

Tämä aloite transseksuaalisen sukupuolen vahvistamisesta: Niin mielelläni kuin kansanedustaja Modigin aloitetta haluaisikin tukea tai tamperelaisen kansanedustaja Marinin kannattamaa aloitetta haluaisin minäkin tukea, valitettavasti missään nimessä en voi olla tukemassa tällaista aloitetta. Niin kuin sanoin, ihminen on kokonaisuus. Ihmisestä ei voida ottaa erilleen jotakin yksittäistä osaa, määritellä, että joku tietty olisi niin kuin juridinen osuus. Jos sitten joku kokee ja haluaa lähteä siihen pitkään ja moninaiseen prosessiin, sukupuolenvaihdokseen, niin se on pitkä prosessi, ja sen jatkumona kirjoihin, kansiin vaihdetaan sitten sukupuolta, merkitään mies naiseksi, nainen mieheksi. Mutta että alun perin lähdetäisiin omalla ilmoituksella sen mukaan, mikä oma tuntemus on, merkitsemään ja muuttamaan sukupuoli toiseksi virallisiin dokumentteihin... Minusta yli 25 vuotta lääkinä olleena ja kaikenlaisia kansalaisia tavanneena — jo 80-luvun alkupuolella olen ensimmä-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 100/2016 vp

mäiset transihmiset tavannut ja jaan tälläkin hetkellä työhuoneeni yhden transihmisen kanssa — tuntuu, että tänä päivänä näitä asioita käsitellään aivan liian kevyesti, niin että oma tuntemus voisi olla se, joka määrittää, ja että sen perusteella omalla ilmoituksella voisi kirjoihin ja kansiin muuttaa sukupuolensakin. Minä näen, että se on inhimillisyyden, ihmisyyden aivan liian kevyttä käsittelemistä.

Meillä on sanottu niin kuin tässä aloitteessa on, että "jokaisella on oikeus nauttia yksityis- ja perhe-elämäänsä kohdistuvaa kunnioitusta", "jokaisella on oikeus henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen", "yksilön oikeus elää omaa elämäänsä ilman viranomaisten tai muiden ulkopuolisten tahojen aiheutonta puuttumista". Suomessa eivät viranomaiset puutu, mutta sitten jos henkilö itse haluaa lähteä tähän prosessiin, muuttamaan sukupuolta, niin se on sitten eri asia, ja sen ei missään nimessä pitäisi lähteä siitä, että omalla ilmoituksella muutetaan niin sanottu juridinen sukupuoli. Jatkossakin on huolehdittava, että hän, joka kantaa raskautta, kantaa lasta kehossansa ja joka synnyttää, on nainen. Minä tiedän, että valtakunnassa on jo tällä hetkellä sellaisia, jotka mielellään tekisivät historiaa ja olisivat kirjoihin ja kansiin merkittynä ensimmäisiä niin sanottuja miehiä, jotka synnyttävät, mutta minä kyllä kannatan sitä, että jonkunäköinen selvyys tässä valtakunnassa säilytetään, ja jatkossakin, kuka Suomessa synnyttää, hänen tulee olla nainen.

Tässä aloitteessa on myös se, että on täysi-ikäinen. Kaiken kaikkiaan minusta tätä translakia todella pitäisi katsoa kokonaisvaltaisemmin ja paljon syvällisemmin ja tarkemmin. Esimerkiksi täysi-ikäisyys on 18 vuotta. Minkä takia sukupuolta voi lähteä muuttamaan jo 18-vuotisena, jos me tiedämme, että esimerkiksi aivot kehittyvät 25-vuotiaaksi asti? He, joilla on lapsia, tietävät, milloinka murrosikäiset kuplivat: murrosikä voi kuplia pahimmillaan 13—14-vuotisena, se voi kuplia 15-, 16- ja vielä 17-vuotisenakin. Jos tässä vaiheessa voidaan lähteä jo muuttamaan sukupuolta, niin minä kysyn, onko se aivan vastuullista toimintaa. Minusta tärkeintä näiden, jotka kokevat, että keho on jotakin muuta kuin mitä mieli sanoo, olisi erittäin tärkeää ajan kanssa pysähtyä miettimään, mistä se johtuu, mitä on siellä lapsuudessa, mitä on nuoruudessa — mistä se johtuu. Jos me ajattelemme kenen tahansa hyvinvointia, meidän jokaisen olisi hyvä miettiä meidän toimintaamme, meidän vointiamme, mistä mikin asia johtuu, ja jos lähdetään tekemään sellaisia muutoksia, mitkä ovat kauaskantoisia — no, eivät välttämättä sellaisia, joita ei voi muuttaa takaisin — ja jos murrosiän aikana jo lähdettäisiin toimimaan, tekemään jotakin sellaista, mikä voi rauhoittaa muutaman vuoden sisällä, niin minun mielestäni se ei ole vastuullista. Aivot kehittyvät 25-vuotiseksi asti.

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkari: Vastauspuheenvuoro, edustaja Modig. — Anteeksi, luulin, että edustaja Tanus jo lopetti, kun oli hiljaisuus, mutta ei. Sitten voitte jatkaa.

Hiljaisuus oli sen takia, että mietin, jatkanko millä muotoa. — Niin kuin sanottu, tämä translaki ja kaiken kaikkiaan nämä transasiat minun mielestäni ovat sellaisia, mistä olisi hyvä keskustella hyvinkin paljon ja muutosta tehdä, mutta minusta se, mitä tällä hetkellä on käsittelyssä, on aivan liian kevyesti ihmisiin ja ihmisyyteen ja ihmisten tuntemuksiin suhtautumista. Ei voida näin kevyillä perusteilla tehdä näin isoja muutoksia, joten valitettavasti millään muotoa en voi kannattaa tällaisia muutoksia.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 100/2016 vp

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Nyt vastauspuheenvuorot, ensiksi edustaja Modig ja sitten edustaja Marin.

17.52 **Silvia Modig vas** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Edustaja Tanukselle haluan todeta, että te siis olette sitä mieltä, että Suomen laissa voidaan määrittää yksi tietty ihmisryhmä sterilisoitavaksi. Olen aivan järkyttynyt siitä. Te puhuitte siihen malliin, että teidän mielestänne transsukupuolisuus johtuu jostain traumasta, jostain negatiivisesta. Itse minä näen, että se on ominaisuus, joka jollain ihmisellä voi olla. Minun mielestäni meidän tehtävämme ei ole määrittää ja kertoa ihmisille, miten heidän kuuluu elää, vaan katsoa sitä maailmaa, missä me elämme, ja taata kaikille ihmisille ihmisarvoinen elämä, ne samat ihmisoikeudet joka ikiselle.

Te kannoitte myös huolta siitä, miten suhtaudutaan täysi-ikäisyyteen. Teini-ikä, murrosikä, on se aika, jolloin me kaikki ihmiset pohdimme itseämme, oma identiteetti alkaa kirkastua ja alkaa ymmärtää itsestään enemmän. Sama se on myös transnuorilla. On hirveän tärkeää, että transnuoret voidaan tunnistaa ja tunnustaa semmoisina kuin he ovat siinä murrosiän myllerryksessä, jonka me kaikki olemme käyneet läpi. Se on ensiarvoisen tärkeää heidän hyvinvoinnilleen.

17.53 **Sanna Marin sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Edustaja Tanus viittasi omassa puheenvuorossaan siihen, että transsukupuolisuus olisi ikään kuin hetken mieliala tai tällainen hetkellinen kysymys. Kyllä siinä vaiheessa, kun ihminen lähtee korjaamaan omaa sukupuoltansa, kyse on varmasti harkitusta asiasta. Nämä tilanteet eivät missään nimessä ole helppoja, ja on täysin kohtuutonta, että Suomen lainsäädäntö on tällä hetkellä vielä sillä tasolla, että me vaadimme tältä ihmisryhmältä sterilisaatiota, lisääntymiskyvyttömyyttä. Ja jos kuuntelit omaa puheenvuoroani äsken, niin muun muassa Euroopan neuvoston ihmisoikeusvaltuutettu ja YK:n kidutuksen ja muun julman, epäinhimillisen ja halventavan kohtelun tai rangaistuksen erityisraportoiija ovat huomauttaneet Suomea siitä, että meidän lainsäädäntöömme sisältyy tällainen vaatimus, joka ei ole missään nimessä ihmisoikeuksien kannalta kestävä tai sellainen, että sen tulevaisuudessa pitäisi lainsäädännössä olla. Eli siksi tämä lakialoite on tehty ja sen takia täällä tätä muutosta halutaan. Tämä on ihmisoikeuksien näkökulmasta kestävätilanne, ja nyt tämä tilanne pitää korjata.

17.54 **Sari Tanus kd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Saanko kysyä, onko tämä nyt minuutin vai 2 minuutin vastauspuheenvuoro? (Eduskunnasta: Minuutin!) — Minuutin.

Edustaja Modig, olen pitkälti aivan samaa mieltä teidän kanssanne: ihmisarvoisesta elämästä, siitä, että murrosiässä tulee monia asioita esiin. Toisaalta me kaikki tiedämme, että transihmiset tai nämä, jotka miettivät tällaista prosessia, eivät ole mitenkään homogeeninen joukko. Siellä on hyvin monenlaisia ihmisiä monenlaisilla tarinoilla. Jotkut myös ovat tehneet aivan selkeän päätöksen ja menevät eteenpäin, jotkut miettivät sitä hyvin pitkään. Meillä on myös tiedossa, että on tapauksia, jotka ovat menneet koko pitkän prosessin läpi, eläneet sitä muutaman vuoden ja haluavat takaisin, koska se ei todella kaikkien kohdalla valitettavasti ole ollut loppuun vedetty päätös. Ja kukaan ei vaadi sterilisaatiota, vaan jos ihminen lähtee tähän prosessiin, muuttamaan miehestä naiseksi tai toisinpäin, niin siihen prosessiin, johon ihminen lähtee vapaaehtoisesti, kuuluu tämä osana.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 100/2016 vp

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Vielä tähän edustaja Modigin vastauspuheenvuoro, ja sitten siirrytään listaan, koska täällä on vain muutama puheenvuoro ja puheenvuoroja pyytäneet ovat juuri niitä, jotka myöskin vastauspuheenvuoroja ovat pyytäneet.

17.56 Silvia Modig vas (vastauspuheenvuoro): Kiitos, arvoisa puhemies! Edustaja Tanukselle haluan todeta, että kai te ymmärrätte, että te nyt itse asiassa ajatte sitä, että ihmisen on tehtävä peruuttamaton muutos itsellensä. Me esitämme sitä, että ei olisi tarvetta lisääntymiskyvyttömyyteen, ei olisi tarvetta millekään lääketieteellisille toimenpiteille, jotta ihminen voi saada sosiaaliturvatunnuksen, joka vastaa hänen kokemaansa sukupuolta. Te vastustatte sitä. Te haluatte, että joudutaan käymään läpi peruuttamaton lääketieteellinen muutos. Oletteko te pohtinut, että teidän näkemyksenne on hieman ristiriitainen?

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Ja puhujalistaan.

17.56 Tytti Tuppurainen sd: Arvoisa herra puhemies! Suomi vuonna 2016: Meillä on edelleen ihmisoikeusongelmia, asioita, jotka täytyy korjata. Tässä on käsittelyssä yksi. Tässä on käsittelyssä kansanedustajien lakialoitteessa tehty esitys muuttaa translakia siltä osin kuin se edellyttää pakkosterilisaatiota. Kyllä, kuulitte oikein. Suomessa vuonna 2016 on (Sari Tanuksen välihuuto) edelleen yhden väestöryhmän kohdalla olemassa pakkosterilisaatiomahdollisuus. Tämä asia täytyy muuttaa.

Kysymyksessä on tietyllä lailla pieni suuri asia, pieni siinä mielessä, että se väestöjoukko, jota tämä asia koskee, on varmasti pieni, mutta suuri siinä mielessä, että ihmisoikeuskysymyksenä, inhimillisyydskysymyksenä, oikeudenmukaisuuskysymyksenä tämä koskettaa meitä kaikkia — koko eduskuntaa, kaikkia suomalaisia. Tämä on myös oikeusvaltiokysymys siinä mielessä, että Suomea on todellakin huomautettu tästä asiasta. Ne eivät ole mitään vähäpätöisiä, kevyesti hihasta pudotettuja huomautuksia vaan vakavia ihmisoikeuksiin liittyviä huomautuksia, joihin meidän on vastattava.

Puhemies! Tämän lakialoitteen ensimmäinen allekirjoittaja on kansanedustaja Silvia Modig. Hänen ohellaan 84 muuta kansanedustajaa on tähän aloitteeseen yhtynyt, allekirjoittanut mukaan lukien. Tässä aloitteessa siis esitetään, että nykyaista poistettaisiin vaatimus lisääntymiskyvyttömyydestä vastakkaiseen sukupuoleen kuulumisen vahvistamiseksi. On aivan kestävämpiä, että voimassa olevan lain mukaan sukupuolen korjaamiselle on vaatimuksena muiden kriteerien lisäksi lisääntymiskyvyttömyys — se voi siis todellakin johtaa lääketieteelliseen sterilisaatioon. Ja tässä on kysymyksessä vaatimus, joka menee kyllä hyvin pitkälle yksilön oikeuksiin, hyvin pitkälle ihmisyyteen, yksityiselämän ydinalueelle. Kysymys on siis ihmisyydestä, kysymys on käsityksestämme ihmisten yhdenvertaisuudesta. Ja on aivan selvää, että vaatimus lisääntymiskyvyttömyydestä ei voi sisältyä siihen ihmiskäsitykseen, jonka me Suomessa jaamme, jota me pidämme ihmisoikeuksien mukaisena ja inhimillisenä. Kysymys on myös Suomea koskevista ihmisoikeusvelvoitteista, eikä tälle vaatimukselle lisääntymiskyvyttömyydestä ole kyetty esittämään mitään merkittäviä, painavia perusteita.

Puhemies! Aloite käytännössä olisi lakiteknisesti hyvin helppo toteuttaa — se tarkoittaisi yhden lauseen poistamista lain 1 §:stä — eli selkeä ja ongelmaton, helppo toteuttaa, mutta iso, merkittävä virstanpylväs maamme ihmisoikeuspolitiikassa.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 100/2016 vp

Sosialidemokraattien kanta tähän kysymykseen on selkeä ja johdonmukainen: me olemme puoluekokouksessa vuonna 2012 päättäneet, että puolue pyrkii poistamaan lisääntymiskyvyttömyyttä koskevan vaatimuksen translaista.

Puhemies! Teen nyt esityksen siitä, että tämä aloite päätettäisiin lähettää mietinnön laatimista varten sosiaali- ja terveysvaliokuntaan, jolle lakivaliokunnan olisi annettava asiausta lausunto. Puhemies, teen tämän esityksen.

18.00 Aino-Kaisa Pekonen vas: Arvoisa puhemies! Haluan heti alkuun kiittää edustaja Modigia erittäin tärkeästä aloitteesta, jonka itsekin olen allekirjoittanut.

Suomi on todella saanut huomautuksia korkealta taholta tästä asiasta, mutta myös tasa-arvovaltuutettu ja yhdenvertaisuusvaltuutettu ovat kiinnittäneet huomiota siihen, että hallitus ei ole vielä ryhtynyt toimenpiteisiin translain uudistamiseksi. Lisääntymiskyvyttömyysvaatimus rikkoo transihmisten oikeutta tasa-arvoon, henkilökohtaiseen koskemattomuuteen sekä yksityis- ja perhe-elämään ja loukkaa syvästi itsemääräämisoikeutta. Lain pitäisi aina suojella ihmistä, ei olla ihmistä vastaan. Tämä lakialoite koskee yhtä ihmisryhmää eikä vaikuta kenenkään muun elämään millään tavalla. Transihmisille tämä lakialoite, tämä asia, on erittäin suuri asia, tämä on elämän kokoinen asia. Tämä on myös ihmis- oikeuskysymys.

Arvoisa puhemies! Juuri siksi, että pidän tätä niin suurena, tärkeänä ihmis- oikeuskysymyksenä, toivon valiokunnalta myötätuulta tälle lakialoitteelle ja kannatan edustaja Tuppuraisen tekemää esitystä.

18.01 Sari Tanus kd: Arvoisa puhemies! Minä haluaisin painottaa kaikille kuunteleville myös, että Suomessa ketään ei pakoteta sterilisaatioon. Olen tehnyt sterilisaatioita erinäisen määrän, suurimman osan naisille mutta myös miehille, ja voin vannoa, että ketään missään paikassa Suomessa ei pakoteta sterilisaatioon. Jos sitten joku haluaa lähteä sukupuolenvaihdosprosessiin, naisesta mieheksi, niin mies on se, joka ei synnytä eikä kanna raskautta. Eli jos joku haluaa vapaaehtoisesti lähteä prosessiin vaihtamaan sukupuolta miehestä naiseksi tai naisesta mieheksi, niin tämä kuuluu siihen prosessiin ihan samalla lailla kuin siihen kuuluu haastattelua, siihen kuuluu tutkimuksia, siihen kuuluu erilaisten lääkäreitten vastaanottoja. Jos joku on menossa jonkunlaiseen leikkaukseen, hoidattamaan jotakin asiaa, niin useasti siihen kuuluu esimerkiksi verikokeita tai joitakin kuvantamisia ja niin edelleen. Tiettyyn prosessiin kuuluvat tietyt asiat. Sukupuolenvaihdokseen kuuluu myös se, että jättää esimerkiksi... Esimerkiksi raskausasiat, raskaus ja synnytys, jäävät siihen naisen rooliin, ja sitten jos haluaa vaihtaa mieheksi, niin siihen ei kuulu raskaus eikä synnytys. Eli jokainen lähtee tähän sukupuolenvaihdosprosessiin, toivon mukaan, harkitusti ja täysin vapaaehtoisesti — meillähan laki sanoo, että tällainen asia pitäisi varmistaa — ja jos tähän prosessiin lähtee vapaaehtoisesti, niin siihen kuuluu sterilisaatio. Mutta haluan edelleen alleviivata: Suomessa ketään ei pakoteta sterilisaatioon eikä kukaan kenellekään tee sterilisaatiota vastoin tämän henkilön omaa toivetta.

18.04 Aino-Kaisa Pekonen vas: Arvoisa puhemies! Tähän edustaja Tanuksen puheenvuoroon on pakko tarttua. Tämän lakialoitteen tarkoituksena on nimenomaan se, että jos henkilö haluaa korjata sukupuoltaan, niin hänelle ei enää tehtäisi sterilisaatiota, ja nimenomaan tähän on nyt se asia, mitä tässä me yritämme ajaa, mutta te vastustatte sitä. Tei-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 100/2016 vp

dän mielestänne ihmisten pitää edelleenkin kokea järkyttävä pakkosterilisaatio sen vuoksi, että haluaa korjata sukupuoltaan sen mukaisesti, miten itsensä tuntee.

18.04 Silvia Modig vas: Arvoisa herra puhemies! Tässä on kyse perustavanlaatuisesta oikeudesta, perusoikeudesta: ihminen päättää itse omasta ruumiistaan. Kun te puhutte, edustaja Tanus, siitä, että ketään ei pakoteta sterilisaatioon, että se on aina vapaaehtoista, niin se pitää sisällään sen ajatuksen siitä, että te ette ymmärrä, että ei näillä ihmisillä ole vaihtoehtoa. He kokevat sukupuolensa toiseksi kuin on se, joka heille on juridisesti määritelty. Totta kai jokainen meistä haluaa elää elämänsä oman identiteettinsä mukaan. Jokainen meistä haluaa voida elää elämänsä niin kuin omassa sydämessänsä oikeaksi kokee. Jos emme me, edustaja Tanus, jotain ymmärrä, niin ei ole meidän asiamme sitä tuomita. Tässä maailmanajassa, luojan kiitos — anteeksi nyt, tämä vertaus ei liittynyt teihin — sukupuolesta puhuminen muuttuu koko ajan ajassa, kun ymmärrys kasvaa, kun tieto lisääntyy, ja se ajatus siitä, että olisi olemassa vain kaksi täysin stereotyyppistä sukupuolta, on hyvin vanhentunut käsitys, jota ei nykynäkökulma millään tavalla tue.

18.05 Sanna Marin sd: Arvoisa puhemies! Myös minä olen hieman hämmentynyt näistä edustaja Tanuksen käyttämistä puheenvuoroista, mutta tässä translain muutoksessa, mitä edustaja Modigin jättämässä lakialoitteessa esitetään, on kyse siis yhden pykälän muuttamisesta ja sellaisen asian poistamisesta translaista, josta esimerkiksi jo viime hallituskaudella oli valmistelu sosiaali- ja terveysministeriössä, jota silloinen peruspalveluministeri Susanna Huovinen ajoi.

Nyt tällä kaudella on siis tehty jo yksi lakimuutos translakiin. Tämä tehtiin, kun käsiteltiin tasa-arvoiseen avioliittolakiin liittyviä liitännäislakeja, ja silloin translaista poistettiin naimattomuusvaatimus, joka oli myös ihmisoikeuksien kannalta hyvin ongelmallinen. Valitettavasti tässä käsittelyssä emme pystyneet tarttumaan valiokunnassa, kun lakivaliokunta teki asiasta mietintöä, translain lisääntymiskyvyttömyysvaatimukseen. Sen katsottiin menevän näiden liitännäislakien käsittelyn sivuun, mutta kuitenkin nyt kyseessä on siis tilanne, että meillä on lainsäädännössä merkittävä, ihmisoikeuksien kannalta merkittävä, ongelma, joka pitäisi pikaisesti lainsäädännöstä korjata siten, että tämä lisääntymiskyvyttömyysvaatimus sieltä laista poistetaan.

Tässä on ollut siis pitkä valmistelu jo edellisellä hallituskaudella. On selkeästi todettu, että tämä on ihmisoikeuksia räikeästi loukkaava tilanne, mikä meillä on lainsäädännössä tällä hetkellä, ja nyt tällä lakialoitteella pyritään tilanne korjaamaan ja näiden ihmisten kannalta tämä tilanne tekemään jollakin tavalla kestäväksi niin, että sterilisaatiovaatimus siis laista poistetaan. Eli toivoisin, että tässä kysymyksessä, kun kyse on näin selkeästi ihmisoikeusloukkauksesta, tämä sali voisi olla yhtä mieltä siitä, että me emme tällaista politiikkaa kannata vaan me haluamme korjata meidän lainsäädäntömme ihmisoikeuksia kunnioittavaksi (Puhemies koputtaa) kaikin osin.

18.07 Matti Semi vas: Arvoisa puhemies! Minusta edustaja Modigin tekemä lakimuutosesitys on ihan oikeutettu. Kun mietin tätä asiaa, mitä tässä pitkälti on tapahtumassa, niin pitää muistaa, että ihminen on se kokonaisuus, mikä hallitsee tätä asiaa. Se sukupuolen vaihtaminen silloin, kun ihminen tuntee, että on väärässä kehossa, on minusta ihan täysin inhimillinen asia ja hyväksyttävää. Tunnen tällaisia ihmisiä, ja he ovat onnellisia asemassaan ja erittäin suvaitsevaisia. Heillä on ymmärrystä toisia kohtaan, ja aina jää miettimään, missä

Pöytäkirjan asiakohta PTK 100/2016 vp

se meidän ymmärryksemme on, jos me rupeamme tällaisille tekemään semmoisia laillisia esteitä, niin kuin lapsen hankkimiselle tai jollekin tällaiselle — tuntuu ihan pahalta. Kun pohtii yleensäkin lapsen asemaa, niin tärkein asiahan siinä on se, että lapsella on hyvä ja oikeaoppinen kasvatusta, missä häntä rakastetaan ja kasvatetaan lapset hyvin käytöstapoihin ja suvaitsevaisuuteen, mitä näillä ihmisillä on ollut. Minusta se on paljon tärkeämpää kuin tällainen, että lailla estetään lapsen hankkiminen.

18.09 Sari Tanus kd: Arvoisa herra puhemies! Osa transihmisistä, jotka ovat käyneet läpi prosessin, ovat tosiaan hyvin tasapainoisia ja useimmat heistä hyvin miellyttäviä ihmisiä. Minulla on kunnia tuntea myös sellaisia ihmisiä. Mutta on syytä myös muistaa, että varsinkin murrosiässä nuoret tuntevat ja kokevat hyvin monenlaista. Silloin on haavetta ja toivetta yhden- sun toisenlaisesta muutoksesta, ja kaikki, jotka miettivät ja puhuvat transmuutoksesta, esimerkiksi murrosiässä olevat, eivät todella ole ajatelleet, miettineet loppuun asti. Ja siinä mielessä tämä on paljon moninaisempi, laajempi, kevyempi ja syvempi kysymys kuin mitä tässä tuodaan nyt esiin.

Kun sanotaan, että nykynäkökulma on, että on useampia sukupuoliä, ja kun tänä päivänä siihen — mitä viestiä tästä talostakin on lähetetty — mitä mielletään sukupuoliäksi, yhdistetään sukupuoliä identiteettiä, sukupuolen ilmentymä ja myös sitä, mitä jossakin vaiheessa ehkä haluaisi itse miettiä, niin kyllä silloin käsitteitä luodaan uusiksi sillä tavalla, että samaan koriin laitetaan monta vanhaa, entistä käsitettä. Se sekaannus on jo tällä hetkellä alkanut, noin vuoden verran tässä valtakunnassa on syötetty sitä, että sukupuoliä olisi enemmän kuin kaksi. Viime viikonloppuna tapasin pitkän linjan nuorisotyöntekijän, jolla on hyvin laaja verkosto, ja mitään näistä asioista emme olleet puhuneet, mutta kysyin, että no, mites sinun työsi, ja hän sanoi, että aivan entisessä työssä olen, mutta mikä on tullut nyt uutena, niin meille tulee jatkuvasti nuoria, jotka eivät tiedä, mitä he ovat. Ja hän toisti sen, että he eivät tiedä, mitä he ovat. Eli kun tällaisista sekaannuksista syötetään muun muassa, että sukupuoliä olisi enemmän kuin kaksi, niin se on kyllä ihan vanhan filosofian uudelleen pakkaamista, ja siitä ei seuraa mitään hyvää. Meillä on nuoria, jotka voivat huonosti jo tällä hetkellä, ja jos heidän pitäisi itse vielä valita, (Puhemies koputtaa) miltä tuntuu, mitä he ovat, niin se ei ole vastuullista (Puhemies koputtaa) politiikkaa.

18.11 Sanna Marin sd: Arvoisa puhemies! Pahoittelut, että pyysin tässä vielä ylimääräistä puheenvuoroa. En äskeisessä puheenvuorossani huomannut mainita sitä, että myös itse kannatan sitä, että tämä asia lähetettäisiin käsittelyyn nimenomaan sosiaali- ja terveysvaliokuntaan. Tämä on aikaisemmin ollut siellä kokonaisuutena. Itse istun lakivaliokunnassa ja näen, että sosiaali- ja terveysvaliokunta tässä tilanteessa, nimenomaan translain muutoksen osalta, olisi se valiokunta, jonka pitäisi mietintö tästä kysymyksestä antaa. Olen ymmärtänyt, että tämä kokonaisuus on aikaisemmin ollut nimenomaan sosiaali- ja terveysministeriön ja sosiaali- ja terveysvaliokunnan alla.

Keskustelu päättyi ja asian käsittely keskeytettiin.